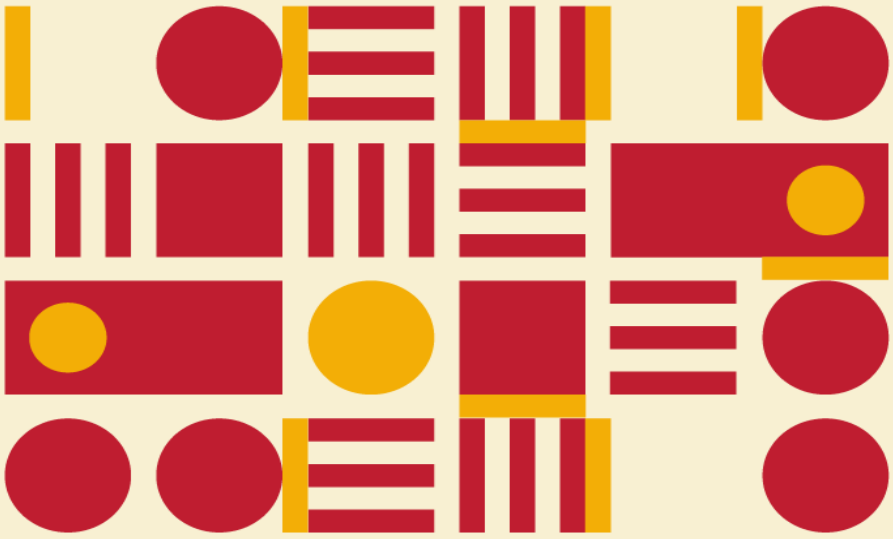
Sprogmiljøer i hjemmet

Kortlægning af eksisterende viden og praksis

Niels Peter Mortensen, Torkil Østerbye og Laurits Trelborg Kjær

VIVE

Sprogmiljøer i hjemmet – kortlægning af eksisterende viden og praksis

© VIVE og forfatterne, 2025

e-ISBN: 978-87-7582-505-9

Projekt: 304009

Finansiering: Styrelsen for Undervisning og Kvalitet – STUK

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

Et tidligt fokus på et stærkt sprogmiljø i hjemmet kan være med til at nedbringe risikoen for læsevanskeligheder hos børn, der vokser op i hjem med sproglige udfordringer blandt forældrene. Denne rapport bygger på en afdækning af litteratur og praksis og har det formål at skabe viden om, hvordan man kan arbejde med at skabe bedre sprogmiljøer i hjemmet.

Undersøgelsen er lavet på opdrag fra Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK).

Rapporten er udarbejdet i et projektsamarbejde mellem VIVE og VIA. Rapporten er forfattet af projektchef Niels Peter Morten fra VIVE, forsker Torkil Østerbye fra VIA og videnskabelig assistent Laurits Trelborg Kjær fra VIVE. Praktikant Olea Brønnum Cordes fra VIVE har ligeledes deltaget i projektet.

Tak til interviewdeltagere og respondenter samt eksperter for at bidrage til undersøgelsen.

Carsten Strømbæk Pedersen
Forsknings- og analysechef for VIVE Uddannelse, Børn og Unge

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater		5
Afrapportering		9
1	Indledning	10
1.1	Baggrund	10
1.2	Formål	11
2	Afdækning af arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet	12
2.1	Eksisterende viden om virkningsfulde indsatser – desk research	12
2.2	Eksisterende praksis – spørgeskemaundersøgelse	21
2.3	Indsigter fra interviews – praksiserfaringer	24
3	Konklusion	32
Dokumentation		33
4	Metode og data	34
Litteratur		37
Bilag 1	Spørgeskema udsendt i forbindelse med afdækningen	40

Hovedresultater

Det er velbeskrevet i litteraturen, at ordblindhed eller læsevanskeligheder blandt forældre udgør en central risikofaktor for børns egen udvikling af ordblindhed og andre læsevanskeligheder. Forskning viser desuden, at en tidlig indsats kan gøre en markant positiv forskel for børn med ordblindhed og andre læsevanskeligheder.

Formålet med denne afdækning var at finde indsatser, der gennem samarbejde mellem hjem og dagtilbud har fokus på den sproglige udvikling for børn af forældre med sproglige vanskeligheder. Afdækningen finder ikke nogen indsatser, der arbejder med denne præcise tilgang til arbejdet. I afdækningen er en række indsatser, der arbejder med forskellige delelementer af dette. Som inspiration til videre arbejde med delelementerne præsenteres disse indsatser i denne afrapportering.

Dette er vigtigt at have fokus på, set i lyset af at danske skoleelever præsterer dårligere i læsetest, og at ordblindhed blandt elever også er stigende (Christensen et al., 2023). VIVE har derfor ved hjælp af desk research og en kvalitativ og kvantitativ praksiskortlægning opsamlet eksisterende viden om problemstillingen for at give et informeret bud på, hvordan aktørerne om barnet kan arbejde med at styrke sprogmiljøer i hjemmet. Rapporten retter sig således mod kommuner og organisationer, som har interesse i at arbejde med sprogmiljøer i hjemmet.

Afdækningen viser, at arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet er på et tidligt udviklingsniveau

På baggrund af interviews og afdækning og herunder vores indsigter i kommunernes arbejde med sprogmiljøer i hjemmet kan vi se, at arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet endnu fremstår som værende under udvikling. I interviews og spørgeskemaer viser aktørerne stor interesse for at arbejde med området. Arbejde med at forsøge at minimere børns sproglige vanskeligheder gennem fx at arbejde med forældres eventuelle sproglige vanskeligheder anses som meningsfuldt. Derfor ser aktørerne også arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet som en del af en mulig fremadrettet praksis på området.

På trods af at sprogmiljøer i hjemmet er på udviklingsstadiet, er der en række elementer fra de forskellige indsatser, der sammen kan udgøre en ramme for en række anbefalinger for arbejdet med et bedre sprogmiljø i hjemmet. Vi har samlet disse på tværs af indsigterne fra spørgeskema og interviews og formuleret dem som centrale praksiserfaringer. De centrale praksiserfaringer kan sammensættes til tre overordnede

positive erfaringer i arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet. De positive erfaringer vedrører ikke nuværende indsatser, der arbejder med sprogmiljøer i hjemmet, men bygger på tværs af afdækningens indsamlede viden og på indsatser, der ikke arbejder med indsatser i hjemmet og/eller vedrører målgruppen for denne afdækning. De positive erfaringer skal derfor udelukkende ses som mulige inspirationskilder til et videre arbejde med sprogmiljøer i hjemmet og ikke som en afprøvet tilgang.

Centrale praksiserfaringer til bedre sprogmiljøer i hjemmet

De tre centrale praksiserfaringer beskrives gennem en række retningsanvisende overskrifter, som er formuleret på baggrund af spørgeskema og interviews i kommuner. Hver praksiserfaring indeholder de vigtigste pointer fra analysen i punktform. Det er vigtigt at bemærke, at praksiserfaringerne ikke bygger på indsatser i hjemmet, der fokuserer på den målgruppe, som projektet har fokus på.

Mulige veje i udviklingen af indsatser med fokus på bedre sprogmiljøer i hjemmet kan fx fokusere på:

Tværgående samarbejde med fokus på anvendelse af eksisterende professionelle ressourcer

I et tværgående samarbejde kan fagprofessionelles forskellige kompetencer og deres fokus på sprogmiljøer bidrage til arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet. Ved at arbejde med de medarbejderkompetencer og kompetencer, der allerede er til stede i kommunerne, kan arbejdet gå i gang tidligere, og der kan eventuelt spares udviklingstid.

Praksiserfaringen kan udmøntes i følgende handlinger:

- Samarbejder mellem fx sprogvejledere, logopæder, bibliotekarer, sprogkonsulenter, sundhedsplejen osv. omkring styrkelse af sprogmiljøet i institutioner og hjemmet
- Vidensdeling til forældre og fagprofessionelle om læsevanskeligheder, disses arvelighed og vigtigheden af tidlig sprogindsats
- Et fokus på at anvende de tilgange, der allerede er til rådighed i kommunerne, eventuelt med samarbejder på nye måder.

Et fokuseret og samskabende forældresamarbejde

Ved at gøre arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet fokuseret i forhold til det konkrete sprogmiljø i hjemmet kan der arbejdes med de relevante problemstillinger for det enkelte hjem. Når der arbejdes mere samskabende med forældrene, involveres forældrene i større grad, hvilket kan understøtte engagement og medudvikling positivt.

Praksiserfaringen kan udmøntes i følgende handlinger:

- Positive forventninger til forældrene. Forældrene ses som en værdifuld ressource, som med de rette indsigter og værktøjer kan gøre en stor positiv forskel for børns sprogudvikling.
- Styrket fokus på at skabe sammenhæng mellem sprogmiljøet i institutionen og i hjemmet, fx gennem mere nysgerrig tilgang til forældre, fokus på samskabelse og aktiv brug af viden om familiernes hverdag og dialog om pædagogisk praksis.
- Hjemmebesøg, der som minimum involverer, at forældrene gives personlig rådgivning omkring, hvordan de konkret kan styrke sprogmiljøet i deres hjem.
- En kommunespecifik plan for opsporing, rekruttering og fastholdelse af forældre i målgruppen.
- Opkvalificering af det pædagogiske personale i at samarbejde med forældre omkring børns sprogudvikling.

Konkret inspiration til sprogudvikling i hverdagen

I arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet kan vi fra interviews i kommunerne identificere, at de oplever, at forældre ofte mangler inspiration til at arbejde med sprogmiljøer i hjemmet. Dette er en central praksiserfaring, der fremhæver, at kommuner kan arbejde med bedre sprogmiljøer i hjemmet gennem inspiration til konkrete aktiviteter, hvor forældre kan få aktiviteter, der er til at udføre i hjemmet. Dette kan eventuelt understøttes gennem brug af fysiske materialer, som fx materialepakker, der kan udleveres til familierne.

Praksiserfaringen kan udmøntes i følgende handlinger:

- Fokus på sprogudvikling gennem hverdagslige interaktioner.
- Konkrete, verbale og visuelle instruktioner til forældrene.
- Anvendelse af eksisterende materialer og inspirationsmaterialer.
- Materialer udvalgt til det enkelte barn, fx via tematiske sprogpakker på relevante niveauer og sprog. Materialerne kan fx være bøger, spil, guides, legetøj, fotos, bogfoldere, plakater og lignende og skal kunne tages med hjem.
- Der kan i institutioner indrettes dedikerede og indbydende læsemiljøer.

Fakta om undersøgelsen

Rapporten bygger på følgende datakilder indsamlet i 2024:

- **Desk research af eksisterende indsatser i Danmark.** I desk researchen identificeres 16 indsatser med fokus på at styrke sprogmiljøer.
- **Desk research af relevant litteratur.** Ni artikler eller rapporter er medtaget som relevant litteratur.
- **Spørgeskema udsendt til alle kommuner.** På grund af at kommunerne organiserer sig forskelligt, blev den mest relevante leder fra hver kommune udvalgt. Vi fik svar fra 54 ud af 98 kommuner.
- **Interviews med seks kommunale aktører** på baggrund af resultater fra spørgeskemaundersøgelsen.

Formålet med dataindsamlingen var at indsamle eksisterende viden om arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet fra et forskningsmæssigt og praktisk perspektiv.

Afrapportering

1 Indledning

I denne rapport præsenterer vi de fund og resultater, der kan udledes fra kortlægningen af indsatser, litteraturkortlægningen og praksiskortlægning omhandlende sprogmiljøer i hjemmet. Rapportens formål er at tilvejebringe og formidle viden om potentielt virksomme elementer fra forskning og praksis, der kan være med til at skabe et bedre sprogmiljø i hjemmene for børn i familier med sprogvanskeligheder.

Sprogmiljøer i hjemmet – tilgang

Denne afdækning fokuserer på arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet. For at holde fast i en åben og eksplorativ tilgang i indsamlingen af viden og praksisser har vi ikke arbejdet med en fast og afgrænsende definition.

En arbejdsafgrænsning anvendt i afdækningen er, at arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet omhandler arbejdet og/eller samarbejdet om de tilgange, forældre har til at arbejde med børns sproglige udvikling i hjemmet. Indsatser i denne forbindelse kan komme fra fx dagtilbud, kommunal forvaltning, sundhedsplejersker, biblioteker med videre.

1.1 Baggrund

Denne afdækning er funderet i initiativ 1 'Styrkelse af sprogmiljøet i hjemmet' fra Ordblindepakke 4 (Aftale om Ordblindepakke IV, 2022). Fokus for afdækningen er derfor også, hvordan der kan arbejdes med at styrke den tidlige og forebyggende indsats før skolestart for gruppen af børn, der er i risiko for at udvikle ordblindhed eller andre læsevanskeligheder.

I den seneste PISA-måling er andelen af lavt præsterende læsere blandt danske skoleelever steget fra 15 til 19 % (Christensen et al., 2023). Derudover er den danske fritagelsesprocent på grund af diagnosticering med ordblindhed steget fra 5-8 % i tidligere runder af PISA til 11,5 % i 2022 (Christensen et al., 2023). Denne udvikling kan ses som bekymrende, da kommunikation af social og arbejdsmæssig art i højere grad end tidligere foregår på skrift og gennem digitale teknologier, således at kravene til børn og unges læsekompetencer stiger (Christensen et al., 2019).

Forskning har belyst, at en tidlig indsats mod læsevanskeligheder kan nedbringe risikoen for at udvikle læsevanskeligheder senere i livet (Bleses et al., 2017). Tilgange som fx fælles læsning mellem forælder og barn (dialogisk læsning) kan styrke et udviklende sprogmiljø i hjemmet (Fielding-Barnsley & Purdie, 2003). Men sådanne indsatser udfordres, når forældrene selv har ordblindhed eller andre læsevanskeligheder. Børn af forældre med ordblindhed er generelt i øget risiko for selv at udvikle ordblindhed eller andre læsevanskeligheder – en risiko, som muligvis har en genetisk komponent (van Bergen et al., 2014).

Forskning indikerer, at den positive virkning af dialogisk læsning hos børn ikke nødvendigvis afhænger af graden af sproglige vanskeligheder i sig selv, men i højere grad af forældrenes sproglige færdigheder. Når det er forældrene, der skal gennemføre den dialogiske læsning, kan lave sproglige færdigheder hos dem gøre den potentielle virkning ved børnene mindre (Hamilton et al., 2021). En anden undersøgelser viser en positiv effekt ved at lade computerbaseret læseinstruktion indgå i læsetræningen hos børn i hjemmet før skolestart (Regtvoort & van der Leij, 2007). Der er derfor mulighed for at styrke børnenes læseevne ved hjælp af målrettede tiltag til forældre med ordblindhed eller andre læsevanskeligheder, der har børn i førskolealderen.

Som beskrevet indledningsvist i dette afsnit er baggrunden for denne afdækning bred, og den indbefatter derfor ikke udelukkende indsatser med fokus på ordblindhed, men derimod indsatser, der fokuserer på sproglige udfordringer bredt set.

1.2 Formål

Formålet med denne rapport er at give et informeret bud på, hvordan der i Danmark kan arbejdes med sprogmiljøer i hjemmet. Fokus er derfor at identificere indsatser, der omhandler indsatser til forældre, der selv har udfordringer med ordblindhed eller andre læsevanskeligheder. Mere specifikt er formålet at identificere eksisterende indsatser i arbejdet med styrke sprogmiljøerne i hjemmet i samarbejde mellem dagtilbud og forældre. Disse indsatser skal kunne rummes inden for det almindelige forældresamarbejde mellem forældre og dagtilbud.

I afdækningen har vi fokuseret på at identificere indsatser, der allerede eksisterer, og på hvilke virkningsfulde elementer, som aktører har identificeret i dette arbejde.

For at afdække dette har vi indsamlet viden fra flere forskellige kilder for at få viden i bredden omkring arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet. Den indsamlede viden stammer derfor fra både forskning, kommunale indsatser og praksis. Håbet er, at denne rapport bidrager med at samle viden fra forskning og praksis, og den skal derfor ikke ses som en færdigudviklet guide til udvikling af indsatser. Formålet med kortlægningen er således at give inspiration til videreudvikling på området.

Rapporten samler op på data fra praksis i form af centrale praksiserfaringer til arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet. Formålet med de centrale praksiserfaringer er at skabe klare og handlingsorienterede anbefalinger for, hvordan man kan arbejde med at styrke sprogmiljøer i hjemmet. Ved at samle og strukturere eksisterende viden samt praksiserfaringer bidrager rapporten med konkrete pejlemærker og inspiration til udvikling af målrettede indsatser.

2 Afdækning af arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet

I denne del præsenteres perspektiverne fra desk research, spørgeskema og tilhørende interviews i hvert deres afsnit. Afsnittet bygger på dataindsamling, der er foretaget i foråret 2024, og resultaterne fra analysen er et udtryk for arbejdet med sprogmiljøer på dette tidspunkt.

2.1 Eksisterende viden om virkningsfulde indsatser – desk research

Formålet med desk research i denne undersøgelse er:

1. at identificere lovende indsatser med fokus på forældresamarbejde med henblik på at styrke sprogmiljøet i hjemmet med fokus på familier, hvor forældrene har udfordringer, men indsatser til forældre uden sproglige udfordringer er også inkluderet
2. at lave en afdækning af eksisterende litteratur om sprogmiljøer i hjemmet.

Desk researchen afdækker en bred vifte af indsatser og relevant litteratur. Desk research i forhold til denne rapport er udført via snowball-tilgang og andre åbne tilgange til litteraturafdækning. Der er således ikke nogen faste inklusions- eller eksklusionskriterier i forhold til den inkluderede viden. I Boks 2.1 præsenteres metode og data.

Boks 2.1 Data og metode

Desk research af eksisterende indsatser og relevant litteratur

Desk research af eksisterende indsatser og relevant litteratur er udarbejdet ved hjælp af interviews med syv relevante fagpersoner, søgning i tre databaser og seks projektbanker. Herudover blev relevante facebookgrupper involveret i afdækningen. Yderligere blev der i desk researchen gjort brug af snowballing. Efter desk researchen inkluderes følgende indsatser og litteratur:

- Seksten indsatser
- To systematiske reviews
- Syv rapporter/vidensnotater

Læs mere i kapitel 4 Metode og data.

Overordnet set kan eksisterende indsatser inddeles i 6 overordnede områder. Inddelingen er her afhængig af, hvem der er drivere af den enkelte indsats. Flere af indsatserne overlapper delvist med andre områder, da de fx både er fondsdrevne og kommunalt forankrede.

- Fondsdrevne
- Kommunale indsatser
- Biblioteksindsatser
- Sociale/boligsociale indsatser
- Forskningsdrevne aktiviteter
- Frivillige indsatser.

I de næste afsnit gennemgår vi, hvad hver af typerne af indsats indeholder.

2.1.1 Fondsdrevne indsatser

Flere fonde har over årene igangsat aktiviteter med det formål at styrke børns sprog. Et nyere eksempel er LæseLeg, som hører under Mary Fonden – H.M.

Dronning Marys Fond (Bleses, Vind & Jensen, 2024). LæseLeg blev lanceret i 2012 og er et pædagogisk redskab, som tager udgangspunkt i fælles læsning af en børnebog og efterfølgende aktiviteter ud fra bogen. LæseLeg retter sig mod de 1-årige til de 8/9-årige – fra vuggestue/dagpleje og til indskoling (Bleses, Vind & Jensen, 2024). På LæseLegs hjemmeside kan man hente boghæfter, som indeholder konkrete ideer til aktiviteter baseret på de enkelte børnebøger.

I de senere år er effekten af LæseLeg i hhv. børnehave og dagpleje/vuggestue blevet undersøgt (Bleses, Vind & Jensen, 2024). Samlet set viser LæseLeg signifikant positiv effekt på børns kommunikative kompetencer i vuggestue/dagpleje, mens effekten i børnehaven ikke kunne påvises – sandsynligvis på grund af at undersøgelsen foregik i perioden med coronanedlukning. LæseLeg er ikke umiddelbart møntet på forældre med sproglige udfordringer.

Et andet eksempel på en fondsdrevet indsats er TipsByText, som er igangsat med fondsmidler fra Rockwoolfonden i 2019. TipsByText var en sms-baseret indsats rettet mod forældre med det formål at forbedre børnenes sprog. Indsatsen var rettet mod børn i børnehavealderen (ROCKWOOL Fondens Interventionsenhed & Co-Intent, 2023).

Effektstudiet af TipsByText viste ikke nogen forbedring af børnenes sprog, men forældrene var glade for at modtage inspiration og brugte mere tid på deres børns sprog gennem nye aktiviteter (ROCKWOOL Fondens Interventionsenhed & Co-Intent, 2023).

En anden fondsdrevet indsats kommer fra firmaet Sprogklar. I 2019 gennemførte firmaet projektet *'20-ugers indsats styrker fonologisk opmærksomhed hos kommende skolebørn i øget risiko for at udvikle ordblindhed i skolen'*. Projektet blev gennemført på baggrund af midler fra Egmont Fonden. Projektet rettede sig særligt mod børn med en ikke-dansk sprogbaggrund og gives af pædagoger i dagtilbud. På baggrund af en indsats fandt en evaluering positive resultater i form af markant forbedret fonologisk opmærksomhed hos børnene (Olesen, Markussen-Brown & Clausen, 2024).

2.1.2 Kommunale indsatser

I afdækningen er det ikke lykkedes at finde indsatser, der samlet arbejder med den beskrevne tilgang og målgruppe, som beskrevet i formålet. Derfor er vi i vores søgning gået bredere ud i forhåbningen om at identificere delelementer, der eventuelt kan være med til at udgøre et fundament for en samlet indsats på området. I afdækningen er vi stødt på en del forskelligartede indsatser i de danske kommuner, der kan være relevante i et videre arbejde med indsatser med fokus på sprogmiljøer i hjemmet. Et eksempel herpå er Sprogkuffert til børn med dansk som andetsprog,

som blev gennemført fra 2009-2011 i Aarhus Kommune. Her uddelte man sprogkufferter til forældre til børn med dansk som andetsprog. Kufferterne indeholdt inspiration og vejledning til sprogstimulering af børn, som var på vej til at starte i skole. Pædagoger i børnenes dagtilbud introducerede forældrene for materialerne (Andersen & Jakobsen, 2011).

Effekten af indsatsen var positiv, da den markant reducerede antallet af skolebørn, som havde behov for sproglig støtte i en specialklasse efter skolestart (Andersen & Jakobsen, 2011).

Efterfølgende opstod projekt Read – sammen om læsning, som var rettet mod 2. og 3. klasse med positiv effekt.

I første halvår af 2017 blev READ-dagtilbud gennemført. READ-dagtilbud, som var et samarbejde mellem Aarhus Kommune og Trygfonden Børneforskningscenter, undersøgte en række nye faktorer. Siden er indsatsen blevet en permanent del af Aarhus Kommunes indsatser for børns sprog i børnehaven (Andersen, 2017).

Idéen om at udvikle et sprogmateriale findes også i andre former i andre kommuner. For eksempel har projekt Sproggaven kørt i Fredensborg Kommune i perioden 2016-2020. Projektet rettede sig mod de 0-6-årige og var et samarbejde med Nationalt Videncenter for Læsning. Projektet indebar udviklingen af Sproggaven – en pædagogisk værktøjskasse, som indeholdt bogfoldere med vejledning til udvidet dialogisk læsning, bøger og guides, samt kompetenceudvikling af personalet. Derudover blev der udarbejdet en række film. Evalueringerne af Sproggaven i Fredensborg Kommune viste god implementering, men virkningen på målgruppen er endnu ikke undersøgt af projektet i dagligdagen.

I et andet projekt, der dog har samme navn, har Silkeborg Kommune siden 2016 tilbudt Sproggaven til udvalgte forældre med forhøjet risiko for, at deres børn udvikler sproglige forsinkelser. Sproggaven blev uddelt ved hhv. 8 måneder, 2 år og 3 år. Sproggaven fra Silkeborg Kommune indeholder bøger, spil og legetøj, som kan understøtte forældrene i at udvikle deres børns tale- og sprogfærdigheder. Derudover er der produceret små film til forældrene. Projektet i Silkeborg involverer sundhedspleje, biblioteker, talehørekonsulenter/flersprogsvejledere samt frivillige kræfter, som alle tager del i at få Sproggaven til at leve. Det er som del af denne desk research ikke lykkedes at fremfinde evaluering af indsatsen.

En række kommuner tilbyder/udleverer sprogkufferter i andre former

Fredericia Kommune har over en 2-årig periode fra 2013-2015 sat fokus på fonologisk opmærksomhed hos de ældste børn i daginstitutionerne gennem projektet Leg med sproglyde – fonologisk opmærksomhed for de ældste børn i

daginstitutionerne i Fredericia Kommune. Projektet blev drevet af PPR-konsulenter i samarbejde med pædagoger – tværfaglighed var et bærende princip i projektet. Gennem en række øvelser i fonologisk opmærksomhed (sproglyde og udtalelse) ved hjælp af en materialekasse førte projektet til øget fonologisk opmærksomhed hos børnene. Samtidig forsøgte man at involvere forældrene gennem et forældremateriale, men dette lykkedes kun i ringe grad (Riis & Therkelsen, 2015).

En evaluering af projektet fandt signifikant positiv effekt på læsevurderingsscore samt effekt på ord- og bogstavkendskab (Riis & Therkelsen, 2015). Derudover sås der i den kvalitative vurdering mere fonologisk opmærksomme børn, som bl.a. brugte øvelser og lege på legepladsen og i hverdagen efterfølgende. Samtidig viste resultaterne, at både pædagoger og sprogvejledere blev klædt fagligt på igennem projektet (Riis & Therkelsen, 2015).

2.1.3 Biblioteksdrevne indsatser

Bibliotekerne har fra 2016-2019 været driver af bl.a. projekt Sprogstart – Bibliotekernes indsats for børnehavebørn. Sprogstart var rettet mod de 3-5-årige og bestod af to forløb af 8 uger, hvor bibliotekarer gennemførte besøg og sprogstimulering i børnehaver. Sprogstartsforløbene tog udgangspunkt i den fælles litteraturoplevelse, og i projektet læste og legede bibliotekspersonalet med børnene tre gange om ugen i daginstitutionen. En evaluering af projektet viste en række signifikant positive effekter på børnenes sproglige udvikling (Bleses & Vind, 2019).

Et andet eksempel på en biblioteksdreven indsats er samarbejdet mellem bibliotekerne i Herning og Herning Kommune. Her har man udlevet gratis bogkufferter til de 2-årige siden 2017. Bogkufferten indeholder fire bøger og tips til sprogudvikling. Indsatsen er ikke evalueret.

Desk researchen finder også, at bibliotekerne ikke kun står for udlån af sprogkufferter og andre sprogstimulerende materialer som fx minibiblioteker i daginstitutioner, men samtidig ofte selv initierer og udfører projekter, både alene og i samarbejde med daginstitutioner.

De 6 danske centralbiblioteker driver samtidig hjemmesiden Bibliotekernes sprog- og læsespor.[1] Hjemmesiden er den fælles portal for de danske folkebibliotekers samlede sprog- og læseindsatser og rummer indgange og materialer til hhv. forældre, bibliotekarer og fagpersoner (fx pædagoger/lærere).

[1] https://www.laesesporet.dk/

2.1.4 Sociale/boligsociale indsatser

En række kommuner har gennemført indsatser med det formål at nå børn og deres forældre i lavindkomstfamilier og/eller flersprogede familier.

Et eksempel er projekt Sprogambassadører i Fredensborg Kommune, som kørte fra 2017-2018. Projektet havde fokus på 0-3-årige børn og deres voksne og sekundært sprogambassadørerne, som var frivillige voksne med tilknytning til lokalområdet. Gennem et uddannelsesforløb blev der uddannet 35 sprogambassadører, hvis opgave var at sprede viden om sprog og sprogstimulering til småbørnsforældre i lokalområdet. Samtidig blev der indrettet et lokalt sprogmiljø på biblioteket for at understøtte arbejdet. En evaluering af projektet viste, at der blev spredt viden, men samtidig, at projektet gik i sig selv, da der ikke var flere midler efter afslutningen på projektet.[2]

Et andet eksempel er ORD (en videreudvikling af ORD til mor, som kørte 2018-2021), som var et sprogstimulerende tilbud for flersprogede mødre. Projektet var rettet mod flersprogede mødre til 0-3-årige børn og har kørt på en række biblioteker i 2022-2023 i Københavns Kommune (Seismonaut, 2023), samt i Gellerup og Aarhus Kommune. Projektet havde flere formål: Dels at dele viden om, hvordan mødrene kunne stimulere børnenes sprogudvikling, dels at styrke mødrenes kendskab til biblioteket, og endelig at udvide mødrenes netværk og skabe relationer til andre mødre.

En evaluering af projektet viste blandede resultater: Hvor nogle hold er lukket ned eller flyttet, har andre hold holdt ved med stabile deltagere, som har udviklet sociale relationer til hinanden. Enkelte steder har man valgt at forlænge forløbene (Seismonaut, 2023).

2.1.5 Forskningsdrevne aktiviteter

TrygFondens Børneforskningscenter har over de sidste mange år gennemført en række forskningsdrevne indsatser i dagtilbud:

SPELL (2012-2015) rettede sig mod 3-6-årige børn i børnehave. I forløbet, som bygger på det amerikanske koncept Read it again!, læste pædagoger bøger med fokus på sprogstimulering. I projektet indgik tydelige læringsmål for og tilpasning til det

[2] Evalueringen af projektet er ikke offentliggjort, hvorfor det ikke er muligt at henvise til den.

enkelte barn. Forløbet kørte i alt 20 uger, og pædagogerne brugte hver uge to gange 30 minutter på SPELL.

En evaluering af SPELL viste, at børnene bliver signifikant bedre sprogligt gennem deltagelse i forløbet (Bleses, Højen & Vind, 2021).

Fart på Sproget (2012-2015) rettede sig mod 3-6-årige børn i børnehave og havde som formål gennem et læringsforløb bestående af bl.a. pædagogstyrede lege at undersøge, om man kunne styrke børnene sproglige udvikling, herunder hvordan gruppestørrelse spillede ind.

Evalueringen af Fart på Sproget viste øget sprogtilegnelse, især hos de børn, hvor pædagogerne selv havde valgt, hvilke lege de ville benytte (Bleses, Højen & Vind, 2021).

Vi lærer sprog (2015-2018) og Vi lærer sprog+ (2017-2020) er eksempler på andre forskningsdrevne aktiviteter i dagtilbud. Vi lærer sprog fokuserede på vuggestue og dagpleje og viste positive resultater i forhold til børnenes kompetencer inden for sprog og matematiske forståelse, mens Vi lærer sprog+ undersøgte, hvordan to former for professionel udvikling kan styrke implementeringen af sprogindsatser (Bleses, Moos & Boisen, 2020).

2.1.6 Frivillige indsatser

En række indsatser bygger på frivillig involvering fra civilsamfundet. Disse projekter er fx forankret eller forbundne til biblioteker eller til en kommune. Et eksempel er frivillige voksne, som læser op for børn i dagtilbud, som fx projekt Læsehestene i Lejre Kommune, som startede i 2018. Projektet er et tværfagligt samarbejde mellem Lejre Bibliotek og Arkiv, Center for Børn & Læring og +DIG. Projektet involverer voksne mennesker, som har lyst og tid til at besøge dagplejere og daginstitutioner, hvor de læser op for mindre grupper af børn. Projektet er efter en 4-årig forsøgsordning nu blevet til et permanent tilbud.

Tilsvarende organiserer Ældre Sagen besøg fra frivillige skolevenner eller børnehavevenner, hvor man efter aftale med den enkelte skole eller dagtilbud udfører relevante aktiviteter sammen med børnene.

2.1.7 Relevant litteratur

Relevant litteratur tager afsæt i interviews med relevante fagpersoner og søgninger i databaser. Derudover er der gjort brug af snowballing, det er gjort ved at afsøge den relevante litteraturs kilder og referencelister for andre nærtbeslægtet relevant

litteratur. Overordnet set er litteraturen inden for sprogmiljøer i hjemmet, der fokuserer på forældre, der har sproglige udfordringer, begrænset, derfor er litteratur om indsatser til forældre uden sproglige udfordringer også inkluderet i desk researchen af relevant litteratur.

Det første er "Inkludering i barnehagens fellesskab: Samarbeid mellom minoritetsfamilien og barnehagens personale – en systematisk litteraturgjennomgang 2012-2017" og er udarbejdet af Mirsti Tveitereid (Tveitereid, 2018). Reviewet konkluderer, at forældresamarbejdet er nødvendigt for, at børnehaven skal opleves som et trygt sted. Samtidig konkluderes det, at de gennemgåede studier viser stor kontakt mellem personale, men begrænset samarbejde. Forskerne advarer mod at lade et fokus på kulturelle forskelle og sprogkundskaber stå i vejen for et godt samarbejde.

Det andet review er "Barriers and facilitators for partnerships between parents with immigrant backgrounds and professionals in ECEC: a review based on empirical research". Forfatterne er Helga Norheim og Thomas Moser (Norheim & Moser, 2020). Reviewet undersøger og opsummerer litteratur fra 2000-2018 og konkluderer på baggrund af 25 inkluderede studier, at barriererne mellem pædagoger og forældre af anden etnisk herkomst er komplekse. Barrierer er bl.a. sproglige begrænsninger, asymmetriske magtrelationer, kultur og uenigheder. Reviewet påpeger, at en forståelse af, at samarbejde tager tid, indsats og tålmodighed, er en af nøglerne til et styrket samarbejde.

Derudover blev en række rapporter/vidensnotater afdækket. Et eksempel er et vidensnotat fra Københavns Professionshøjskole og Rambøll Management Consulting. Notatet er udarbejdet for Børne- og Undervisningsministeriet og bærer titlen "Inspiration til forældre om forebyggelse af læsevanskeligheder, herunder ordblindhed" (Københavns Professionshøjskole & Rambøll Management Consulting, 2022). Notatet er skrevet til fagprofessionelle og giver tips og tricks til, hvordan man kan støtte forældre i at styrke deres sprog i hjemmet, fx gennem dialogisk læsning og lege. Notatet indeholder også en række pointer i forhold til det gode forældresamarbejde samt eksempler på sprogindsatser fra forskellige kommuner.

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning udgav i 2016 "Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos børn og unge med ressourcesvag social baggrund i dagtilbud og skole" (Dyssegaard & Egelund, 2016). Kortlægningen gennemgår 11 studier, alle udgivet efter 2010. Kortlægningen konkluderer bl.a., at forældreinvolvering i dagtilbud har en positiv effekt på børns kognitive, sociale og generelle udvikling, men at resultaterne er sværere at opnå med ressourcesvage familier (Dyssegaard & Egelund, 2016).

En række forskningsstudier (fx Højen & Bleses, 2023) påviser samtidig, hvordan et understøttende hjemme-literacy-miljø har en positiv effekt i forhold til at forudsige læseevne i skolen.

I 2017 udgav TrygFondens Børneforskningscenter og Rambøll rapporten "Metaanalyse af pædagogiske indsatser til at styrke det sproglige læringsmiljø for 0-5-årige børn" (Bleses et al., 2017). Rapporten indeholder bl.a. 10 pædagogiske tilgange til sprogindsatser, som efter al sandsynlighed vil styrke børnenes sprog. Metaanalysens vigtigste konklusion er, at specifikke indsatser målrettet børns sproglige udvikling har en målbar effekt på børnenes sprogudvikling ud over den effekt, der måtte være af at gå i dagtilbud frem for at blive passet i hjemmet (Bleses et al., 2017).

VIVE udgav i 2018 rapporten "Målrettede sociale indsatser i dagtilbud. Kortlægning af litteratur og forskning samt kommunale erfaringer med praksis for samarbejde" (Lindeberg et al., 2018). Rapporten bygger dels på en litteraturkortlægning, dels på en afdækning af kommunale praksisser for samarbejde med hhv. forældre, sundhedspleje, socialrådgivere og frivillige aktører. Rapporten konkluderer bl.a., at der er væsentlig variation i dokumentationen af de identificerede indsatser og gennemgår 13 relevante praksisser i forhold til styrker og svagheder. Kun enkelte af de 13 indsatser har samarbejdet mellem dagtilbud og forældre som hovedfokus (Lindeberg et al., 2018).

I 2021 udgav Socialt Udviklingscenter – SUS rapporten "Sprog og læselyst hos små børn – Kortlægning af danske initiativer, udfordringer og uudnyttede potentialer" (Socialt Udviklingscenter SUS, 2021). Rapporten præsenterer dels 11 potentialer for, hvor der kan sættes ind i forhold til at udligne ulighed knyttet til tidlige sproglige vanskeligheder, dels en kortlægning, som identificerer 77 danske initiativer med fokus på tidlig literacy. I rapporten findes bl.a. en oversigt over, hvad der virker i forhold til børn i udsatte positioner, og faktorer som dosis, tilstrækkelighed og tilpas forældreinddragelse som afgørende. Rapporten konkluderer, at initiativer målrettet børnene finder sted i dagtilbud og delvist i biblioteksregi, mens andre kommunale aktører og frivillige har en mindre rolle. Samtidig konkluderes det, at der er en geografisk tilfældighed og store kvalitative forskelle i de identificerede indsatser. Det bliver derfor udslagsgivende, hvor i landet, et barn med brug for støtte til sproglig udvikling, bor i forhold til, om de får støtte eller ej.

Derudover kan følgende inspirationsudgivelse fra 2015 nævnes: "Nye veje til forældresamarbejde og integration – Et inspirationskatalog om forældreinvolvering og forældresamarbejde i daginstitutioner, hvor mange børn har forskellige sprog og kulturbaggrund" (Socialt Udviklingscenter SUS, 2015). Kataloget er udgivet af Socialt Udviklingscenter og indeholder inspiration fra et 4-årigt projekt i Greve Kommune om forældresamarbejde og forældreinvolvering. Kataloget retter sig mod ansatte i dagtilbud, som ønsker nye idéer til forældresamarbejdet.

2.2 Eksisterende praksis – spørgeskemaundersøgelse

I dette afsnit præsenterer vi resultaterne fra kortlægningen af den eksisterende praksis i kommunernes dagtilbudsforvaltninger. Afdækningen er foretaget gennem en spørgeskemaundersøgelse til de relevante kommunale forvaltninger. Formålet med denne del af undersøgelsen er todelt. Først og fremmest er formålet at kortlægge den eksisterende praksis af arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet i kommunerne, herunder om kommunerne arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet, og hvor ansvaret af dette ligger i kommunen. Dernæst har undersøgelsen et eksplorativt formål, der gennem flere åbne svarmuligheder har informeret om, hvilke indsatser og programmer kommunerne bruger i deres arbejde med sprogmiljøer i hjemmet, samt deres egen vurderingen af indsatserne, og om de bidrager til de ønskede forandringer.

Boks 2.2 Data og metode

Metode

For at undersøge kommuners eksisterende praksisser omkring læringsmiljøer i hjemmet har vi udsendt et spørgeskema, der blev sendt ud til dagtilbudsforvaltningerne i alle danske kommuner. Spørgeskemaundersøgelsen er udført i start 2024.

Data

Ud af 98 kommuner har 54 gennemført vores spørgeskema, og praksiskortlægningen er udarbejdet på baggrund af disse. Spørgeskemaet indeholder et spørgsmål omkring, hvorvidt kommunen arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet. Kommuner, der svarede nej, blev ikke spurgt om deres arbejde med sprogmiljøer i hjemmet. Efter denne selektering var der 28 kommuner, der fik alle spørgsmålene. Dette betyder også, at vores resultater ikke er repræsentative for alle kommuner, men et indblik i, hvordan nogle kommuner arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet

Yderligere information findes i kapitel 4 Metode og data.

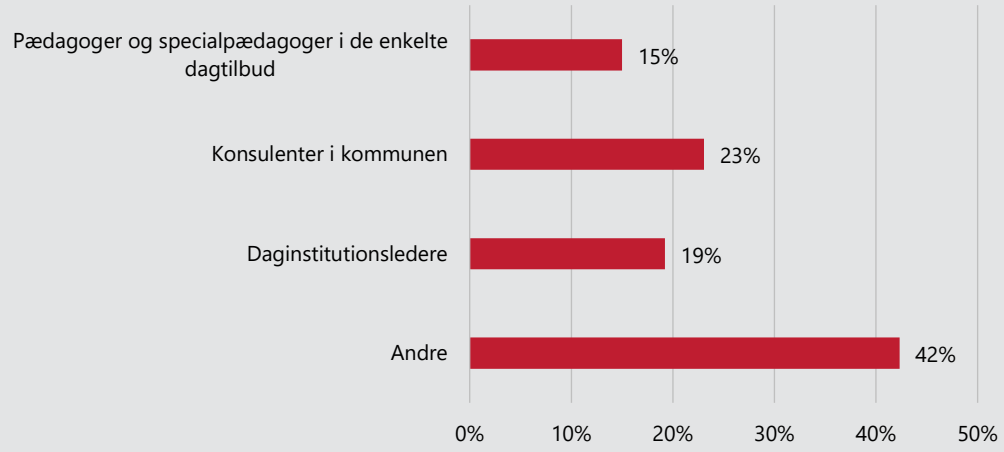
2.2.1 Systematisk arbejde med styrkelse af sprogmiljøet i hjemmet

I første del af praksiskortlægningen har vi spurgt ind til, hvordan den kommunale forvaltning arbejder systematisk med at understøtte styrkelsen af sprogmiljøet i

hjemmet. Vi har yderligere specificeret, at der med systematisk arbejde menes, at styrkelsen af sprogmiljøet i hjemmet er en del af deres strategiske arbejde, handleplaner eller lignende på dagtilbudsområdet. Ud af de 54 kommuner, der har besvaret surveyen, angiver 49 %, at de arbejder systematisk med at styrke sprogmiljøet i hjemmet.

Ud af de respondenter, der har svaret, at de arbejder systematisk med sprogmiljøet i hjemmet, angiver 42 % svarmuligheden 'andre', hvilket indikerer, at der ikke er én ansvarlig for arbejdet, men at det er et samarbejde mellem konsulenter i kommunen, logopæder fra Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, sprogpædagoger og dagtilbudsledere. Den specifikke sammensætning af fagprofessionelle afhænger af kommunens organisering, fx om der er sprogpædagoger til rådighed.

Figur 2.1 Ansvar for systematisk arbejde med styrkelsen af sprogmiljøet i hjemmet i kommunerne

Anm.: n = 26. Respondenterne har ikke kunnet sætte kryds ved flere aktører.

Svarkategorien 'Specialpædagoger i de enkelte dagtilbud' er ikke medtaget pga. diskretionshensyn.

Kilde: Spørgeskema til kommuner.

Ud over det tværfaglige samarbejde, angiver 23 % af kommunerne, at det er konsulenterne i kommunen, der er ansvarlige for det systematiske arbejde med sprogmiljøer i hjemmet. Der er 19 %, der angiver, at ansvaret ligger hos dagsinstitutionslederen. De resterende kommuner har svaret, at det enten er pædagoger eller specialpædagoger i det enkelte dagtilbud, der er ansvarlig for kommunens indsats for at styrke sprogmiljøet i hjemmet.

2.2.2 Kommunespecifikke indsatser

Respondenterne er ligeledes blevet spurgt ind til, hvilke indsatser, kommunerne arbejder med, samt hvilke indsatser, de vurderer, at de er mest tilfredse med. Det har altså været muligt at skrive flere indsatser. For at afdække indsatserne har respondenterne i fritekst beskrevet deres indsatser. For at sammenligne på tværs af indsatser har vi samlet dem i kategorier, ud fra de beskrivelser, respondenterne er kommet med i surveyen. Tabel 2.1 viser en opsummering af de indsatser, kommunerne vurderer, at de er mest tilfredse med.

Tabel 2.1 Top-tre indsatser, kommunerne er mest tilfredse med

Indsats	Antal
Hjernen&Hjertet/Sprogtrappen	6
Samarbejde med PPR	5
Det kommer an på situationen	3

Anm.: N = 38. Respondenterne har svaret med fritekst og har haft mulighed for at angive flere indsatser.

Kilde: Spørgeskema til kommuner.

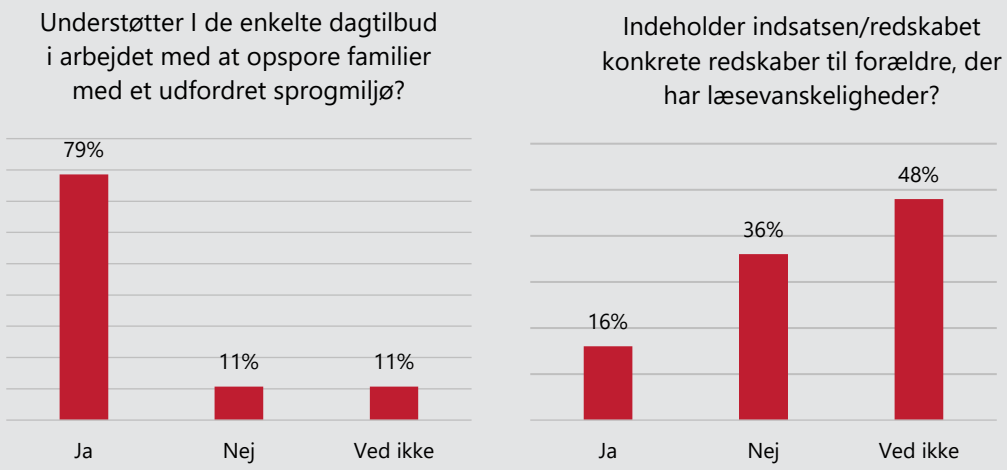
Vi kan først udlede fra respondenternes svar, at kommunerne benytter mange forskellige indsatser. Nogle kommuner angiver en meget konkret, og ofte tilkøbt indsats, som den, de er mest tilfredse med, hvor andre svarer, at de er mest tilfredse med det tværfaglige samarbejde. Tre kommuner svarer, at de ikke kan udvælge én indsats, men foretrækker forskellige indsatser, alt efter hvilken udfordring der er tale om. En pointe er derfor, at nye indsatser skal være fleksible nok til at kunne blive inddraget i forskellige kommunale kontekster og i forhold til børnenes og familiernes forskellige udfordringer og behov.

Der er seks kommuner, der angiver, at de er mest tilfredse med at bruge de redskaber fra Hjernen&Hjertet[3], herunder Sprogtrappen, der er et tilkøb til pakken. Den næstmest nævnte indsats er samarbejdet med Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, hvor mange nævner, at de især er glade for samarbejdet med kommunens logopæder. Vigtigheden af det tætte tværfaglige samarbejde går igen i interviewmaterialet samt i de skriftlige opmærksomhedspunkter i surveyen.

[3] Hjernen&Hjertet er et system, der bl.a. indeholder et vurderingsværktøj, der anvendes til at måle børns trivsel, læring og udvikling. En af de centrale elementer i Hjernen&Hjertet er forældreinddragelse.

Figur 2.2 illustrerer, hvordan størstedelen af kommunerne understøtter dagtilbuddene i at opspore familier med et udfordret sprogmiljø, men at deres foretrukne indsatser umiddelbart ikke indeholder konkrete redskaber til forældre med læsevanskeligheder. Det giver en stor usikkerhed, at 48 % af de 25 svar i spørgsmålet omkring kommunernes foretrukne indsats/redskab svarer 'ved ikke'. Vi kan altså ikke fra spørgsmålet med sikkerhed udlede, at indsatserne/redskabet ikke indeholder konkrete redskaber til forældre med læsevanskeligheder.

Figur 2.2 **Kommunernes understøttelse af opsporing af familier med et udfordret sprogmiljø samt deres konkrete redskaber til forældre med læsevanskeligheder**

Anm: N = 28 og 25.

Kilde: Spørgeskema til kommuner.

2.3 Indsigter fra interviews – praksiserfaringer

Med udgangspunkt i survey-besvarelserne gennemførte vi seks interviews med kommunale aktører for at undersøge kommunernes arbejde med sprogmiljøer i hjemmet i dybden. Survey-besvarelserne giver et indblik i, hvor mange kommuner der arbejder systematisk med sprogmiljøer, samt en overordnet forståelse af hvordan. Formålet med praksisinterviews er således at få bedre viden om, hvordan man i kommunerne arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet, hvad det kræver, og hvad der ser ud til at skabe positive sprogmiljøer i hjemmet.

I dette afsnit præsenterer vi syv virkninger, som de interviewede kommuner fremhæver som positive i deres arbejde med sprogmiljøer i hjemmet.

Boks 2.3 Data og metode

Data

Afsnit 2.3 *Indsigter fra interviews – praksiserfaringer* er baseret på seks interviews med relevante fagpersoner, i teksten er disse kommuner og fagpersoner anonymiserede. Interviewpersonernes stilling og kommunens geografiske placering ses i tabellen herunder.

Alias	Stilling	Region
Kommune A	Dagtilbudschef	Sjælland
Kommune B	Konsulent	Nordjylland
Kommune C	Områdeleder	Sjælland
Kommune D	Konsulent	Midtjylland
Kommune E	Faglig leder	Midtjylland
Kommune F	Konsulent	Nordjylland

I afsnittet bliver der refereret til kommuner i disse aliasser.

Metode

På baggrund af vores viden fra surveyet kontaktede vi syv kommuner med henblik på et uddybende interview. En af kommunerne ønskede ikke at deltage, og således blev seks kommuner interviewet via onlineinterviews. Interviewene varede mellem 45 og 60 minutter. Vi har udelukkende baseret indsigterne fra interviewpersonernes egne vurderinger,

Yderligere information findes i kapitel 4 Metode og data.

2.3.1 Forældre som ressource

Både de kvalitative interviews samt de uddybende besvarelser på surveyen vidner om, at det er vigtigt, at personalet har positive forventninger til forældrene. Alle dagtilbud har opstartsmøder med familierne, hvor pædagogerne har mulighed for at få kendskab til familiens ressourcer og baggrund. De kan efterfølgende bruge disse informationer, når de tilrettelægger planer for barnets sprogudvikling.

I interviewet med kommune B fremhæver interviewpersonen, at noget af det vigtigste i forhold til forældresamarbejdet er, at alle pædagoger stoler på, at forældre kan være en ressource, da alle forældre vil deres børn det bedste. Interviewpersonen præsenterer, at hvis pædagogerne har en nysgerrig tilgang til forældrene, bliver det også nemmere at vejlede forældrene på en hensigtsmæssig måde, der tager højde for deres eventuelle vanskeligheder. Dette gør sig ifølge interviewpersonen også gældende, hvis forældrene har læsevanskeligheder. Kommune B fremhæver, at det kan være svært som pædagog at spørge forældrene ind til, om de har læsevanskeligheder, da det ofte kan hænge sammen med andre udfordringer. Dog mener kommune F, at det er meget vigtigt, at pædagogerne tør være nysgerrige på forældrene, for hvis de har positive forventninger til, hvad forældrene kan bidrage med, kommer de meget længere i samarbejdet. Det gælder især forældre i udsatte positioner, hvor de har gode erfaringer med at aktivere dem i barnets sprogudvikling.

> *"Der er ikke noget, der er svært i forældresamarbejdet, det er mere dét at få det gjort. De skal vise institutionerne, at de godt må have forventninger til forældrene.*
>
> **Kommune F**

Ifølge interviewpersonen fra kommune F er det netop dette synspunkt blandt personalet, der skal italesættes i højere grad, for hvis man skal blive klogere på ordblindhed, så skal man give stemme til forældrene. Møderne er ofte ren orientering, og så er der ikke plads til, at forældrene kan ytre sig.

Det, at snakke med forældrene om deres tilgængelige ressourcer og afdække muligheder og begrænsninger, kan være en svær grænse at krydse for mange pædagoger. Hverken kommune B og F mener, at det er dagtilbuddenes ansvar at intervenere i familiens hjem og hverdag. De mener til gengæld, at det stadig er en vigtig samtale at tage i institutionen, da viden om barnets hverdag uden for institutionen danner grundlag for en mere tillidsfuld relation mellem forældre og pædagoger, og det kan være gavnligt i forhold til den vejledning, pædagogerne giver forældrene. Det sidste er også en høj prioritet hos kommune E, der fremhæver, hvordan det er vigtigt at have kendskab til familien, så de kan justere deres hjemmeopgaver efter, hvad familien har overskud og ressourcer til. De italesætter dertil også tydeligt, at forældrene er ansvarlige for barnets læring, og det handler allermest om, at personalet skal

være fagligt klædt på til at kunne skræddersy en indsats, der passer til familiens behov. Hvis de kun kan overskue én ting, skal de kun have én opgave.

2.3.2 Fokus på hverdagen

Det er en gentagen pointe blandt de deltagende kommuner, at sprogudvikling ikke kun sker gennem læsning af bøger, men at sproget også udvikles gennem samtale med barnet. Jo mere, der er fokus på dette, desto nemmere er det at involvere forældre med læsevanskeligheder i deres børns sprogudvikling. Derfor er det vigtigt, at forældre bliver gjort opmærksomme på, hvor vigtigt sproget og anvendelsen af dette er i en families hverdag (kommune A). Kommune A mener, at det er vigtigt, at det pædagogiske personale kan inspirere forældrene til, hvordan forældre kan inddrage deres børn i de hverdagslige aktiviteter, som kan være alt fra at inddrage børn i tøjvask, opvask, madlavning og andre hverdagslige gøremål. Alle disse aktiviteter kan ifølge kommunen være med til at udvikle barnets ordforråd.

Ud over at børnene får et rigere ordforråd gennem denne tilgang, fremhæver kommune A også, at det er en relativt omkostningsfri tilgang, der ikke er krævende for forældrene at udføre. Formålet med tilgangen er, at det på sigt bliver en naturlig del af hverdagen for familierne, og at det ikke ses som værende en lektie, de skal huske en gang om ugen. Kommune B nævner også, at denne tilgang ikke skal ses som værende et fast koncept. Tilgangen skal ses som forskellige fif til at bruge sproget mere i hverdagsaktiviteter og nuancere de samtaler, forældrene i forvejen har med deres børn. En del af dette er også at vise forældrene, at der er et formål med samtalerne med børnene i forhold til børnenes sproglige udvikling.

Kommune B er også enig i, at de ikke kan kræve, at forældrene skal undervise barnet. Det vigtigste for dem er, at forældrene har en omsorgsrolle i barnets liv. Her nævner interviewpersonen, at forældrene bibeholder denne rolle, når sprogudviklingen er noget, de kan gøre i deres hverdagspraksis.

Ud over at bruge de hverdagslige gøremål og aktiviteter til at udvikle barnets ordforråd peger flere kommuner i interviewene også på, at man med fordel kan tage udgangspunkt i barnets interesser og have en legende tilgang til sproget i samspil med barnet.

2.3.3 Tilgængelighed af materialer

Flere af de interviewede kommuner arbejder mere eller mindre systematisk med at uddele sprogposer eller bogkufferter til forældrene. I kommune C er det op til det pædagogiske personale at spørge ind til, om forældrene læser højt for barnet

derhjemme, og om de har bøger, der er alderssvarende. Hvis ikke, sørger det enkelte dagtilbud for at skaffe sprogposer til forældrene, som de kan bruge. Sprogposerne er aldersinddelt efter børnenes udviklingstrin. Derudover har de specialiseret personale i forvaltningen, der uddeler særlige sprogposer til familier, hvor der tales flere sprog i hjemmet. Kommune B har været med i et projekt om at udbrede sprogposer, men det er ikke alle institutioner, der er blevet ved med uddelingen efterfølgende. I kommune D har de et tværfagligt team, der står for distribueringen af sprogkufferter. Alle børn i kommunen får tilbudt en sprogkuffert, når de fylder 2 år. Her får forældrene en påmindelse i deres E-Boks om, at de kan hente en sprogkuffert på biblioteket. På biblioteket er bibliotekarerne instrueret, og i mødet med forældrene vejledes forældrene i indholdet og den intenderede brug af kufferten. Ud fra deres erfaring er det dog ikke alle forældre, der tager imod tilbuddet om at komme på biblioteket og afhente materialerne. Derfor kan en tilgang også være, at daginstitutioner og tandplejen også kan udlevere sprogkufferterne. Pointen her er, at der kan være en barriere for at tage på biblioteket, der ifølge kommunerne er særligt til stede ved mere ressourcesvage familier.

Ud over færdige materialepakker benytter flere kommuner sig af at lave velindrettede læsekroge i institutionerne, hvor forældre og børn har adgang til bøger og spil. Især kommune A har gode erfaringer med, at børnene kan låne bøger med hjem fra disse læsekroge. De har plakater hængende, hvor de anbefaler forskellige bøger til forskellige alderstrin, og de har videoer, hvor pædagoger viser, hvordan man kan lave dialogisk læsning. Interviewpersonen fremhæver, at de generelt er meget glade for læsemiljøerne, men at der er en udfordring i, at den meste information om læsemiljøerne er distribueret på Aula i skriftlige beskeder. Her kan det være vanskeligt at få de forældre med, der selv har svært ved at læse. Hendes erfaring er dog, at det pædagogiske personale er dygtige til at opfange, hvem de forældre er, og at de tager fat i dem og informerer dem på anden vis. I kommune D har de minibiblioteker i alle dagtilbud, disse har et særligt fokus på de dagtilbud, der ligger i områder, hvor der ikke er et større bibliotek tæt på. Det er konsulenterne i kommunen, der står for at indkøbe bøger og sørger for, at der er visuelle instruktioner og webinarer til personalet, så de kan vejlede forældrene ud fra den nyeste viden. I kommune F har de et lignende tiltag, men det er struktureret anderledes. Her er det institutionerne, der er ansvarlige for at holde minibibliotekerne ved lige. De fik på et tidspunkt en pulje til at købe bøger for, men nu er det institutionerne, der selv skal vedligeholde deres katalog, hvilket de oftest gør ved at købe bøgerne brugt, eller børn og familier har bøger med i dagtilbuddene, når de ikke længere selv skal bruge dem.

2.3.4 Instruktioner, der virker

For at indsatserne er virkningsfulde, er en gentagen pointe blandt de interviewede kommuner, at det er vigtigt, at pædagogernes vejledninger og instruktioner er så

inddragende som muligt. Kommune A nævner eksempelvis, at det ikke nytter noget at fortælle forældrene, at de skal læse godnathistorier for deres børn, for dem, der kan læse historier højt for deres børn, gør det allerede. I stedet bør dagtilbuddene ifølge kommunen vise de forældre, der ikke læser godnathistorier, hvad de helt konkret kan gøre i den situation. Kommune F har gode erfaringer med at holde forældrecaféer i samarbejde med bibliotekerne, hvor pædagoger eller bibliotekarer udfører dialogisk læsning og vejleder i dette. Det kan ifølge interviewpersonen godt virke underligt i første omgang, og det kan være grænseoverskridende for den pædagog, der udfører den dialogiske læsning, men efterfølgende er tilbagemeldinger positive fra forældrene. Kommune D nævner, at de er i gang med at få organiseret en mere fysisk vejledning, da det indtil videre virker godt, når de kan sidde og vise forældrene, hvad de kan gøre. Ifølge kommunen bliver det hurtigt for abstrakt for forældrene, hvis de kun får fortalt, hvad de skal gøre. Det bliver i stedet mere konkret og anvendeligt, når forældrene selv ser det og oplever situationen på egen krop.

To kommuner har gode erfaringer med at lave hjemmebesøg, hvor de vurderer det fysiske miljø i hjemmet og i den forbindelser giver konkret vejledning i, hvordan forældrene kan bruge deres omgivelser til at styrke deres barns ordforråd.

2.3.5 Understøt sprogudvikling gennem det almindelige forældresamarbejde

De interviewede kommuner kommer med forskellige bud på, hvordan daginstitutionerne kan inddrage alle forældrene i det almindelige samarbejde. I kommune F har de et særligt fokus på at gøre det muligt for alle forældrene at deltage, når de holder forældremøder på stueniveau. Her gælder det om, at personalet skal kende til forældrenes ressourcer og udfordringer og spørge nysgerrigt ind til forældre, hvis de oplever, at de ikke kommer til møderne. De har eksempelvis oplevet enlige forældre med yngre søskende, hvor det ikke har været muligt at få passet søskende. Her har dagtilbuddet arrangeret, at der var ekstra vikarer til mødet, som kunne passe børnene og eventuelle søskende. Løsningen er derfor ifølge interviewpersonen fra kommune F at se udfordringerne som nogle, der også kan løses af institutionerne og ikke udelukkende af forældrene.

I kommune A, C og F fokuseres på vejledning på stueniveau. Det gør de eksempelvis ved jævnligt at informere forældrene om, hvad de er optagede af i dagtilbuddet i forhold til sproglig udvikling, samt at de også forventer, at forældrene fortæller, hvad de er optagede af derhjemme. På den måde bygger dagtilbuddene bro mellem dagtilbud og hjem og er med til at understøtte, at den vejledning, de giver forældrene, giver mening i forhold til barnets øvrige interesser og udvikling. I kommune C har de yderligere et fokus på, at de opgaver, forældrene får med hjem, er sjove og legende i deres tilgang. Her bruger de eksempelvis bamser, som går på

skift mellem familier, og som ofte har til formål at være en medierende figur i samspil med barnet derhjemme.

I kommune B har de et fast koncept for, hvordan man holder en samtale om forskellige familiemæssige udfordringer. De holder planlagte møder med en fast kadence med det pædagogiske personale og logopæder (tale-hørepædagog), hvor forældrene også ofte er inddraget. Her er de i højere grad optagede af at vejlede den enkelte familie for sig og på at finde en skræddersyet løsning til de familier, der har et udfordret sprogmiljø derhjemme.

De fleste dagtilbud kommunikerer disse informationer på skrift på Aula. Her nævner flere kommuner, at det kan være problematisk, hvis nogle af forældrene ikke kan dansk eller har sproglige vanskeligheder, der gør, at de ikke bruger AULA. Kommune E nævner, at pædagogerne ofte er opmærksomme på, om der er forældre, der ikke er så ofte på Aula, og at de i den forbindelse finder ud af, om der er behov for at kommunikere på anden vis.

2.3.6 Opkvalificering af personale

Flere kommuner peger på vigtigheden af at have pædagogisk personale, der er uddannede i at arbejde med børns sprogudvikling. I nogle af de kommuner, vi har interviewet, er det allerede praksis i dag, hvor de har en eller flere sprogpædagoger i hver institution, hvor andre kommuner er i gang med at efteruddanne det pædagogiske personale. Ud over at have personale, der er specialiseret i børns sprogudvikling, nævner de også vigtigheden af, at det øvrige personale også har et godt kendskab til børns sprogudvikling, så alle pædagoger i princippet kan hjælpe med at vejlede og understøtte forældrene i at styrke sprogmiljøet i hjemmet.

I kommune A arbejder de sprogansvarlige pædagoger tæt sammen med kommunens logopæder, hvor de i fællesskab holder sprogkonferencer på stueniveau. I den forbindelse bliver det fremhævet, at det er en styrke, at der er uddannet personale til at videreformidle logopædernes vejledning til det øvrige personale og i nogle tilfælde til forældrene. Den sprogansvarlige pædagogs rolle er i dette tilfælde, at teorierne omhandlende sprogudvikling bliver omsat til børnenes hverdagsmiljø. I kommune D har de ligeledes uddannet sprogansvarlige pædagoger i alle institutioner. Det giver dem ifølge interviewpersonen bedre muligheder for, at pædagoger kan sparre med forældrene, så de ikke er afhængige af logopæder og konsulenter. For at sikre en stærk faglighed generelt i dagtilbuddene bruger de videoer fra Nebula[4]

[4] Nebula er Sprogklars sprogportal, som indeholder materialer for børns sprogtilegnelse, sprogpædagogik og sprogvurdering.

til at orientere det øvrige pædagogiske personale om, hvordan de kan arbejde med sprog. I samme pakke er der også videoer, som dagtilbuddene kan videreformidle til forældrene.

Kommune C arbejder ligeledes med sprogansvarlige pædagoger og sprognetværk, hvor de samarbejder med kommunen. Derudover har de et skærpet fokus på inddragelse af flersprogede familier, hvor de har yderligere personale i forvaltningen, der er uddannet til det.

2.3.7 Brug af allerede tilgængelige ressourcer

Ud over de ressourcer, der er i det pædagogiske personale og forældrene, er der flere kommuner, der har gode erfaringer med at samarbejde med eksterne parter. Både kommune A og C samarbejder fast med de lokale biblioteker, når de indretter deres læsemiljøer, så alle de bøger, der er til rådighed, er alderssvarende. Ud over at de har alderssvarende bøger til rådighed, tydeliggør flere kommuner værdien i, at bibliotekerne også kan hjælpe med at anbefale børnebøger på andre sprog end dansk til de forældre, der har udfordringer med at læse dansk. Som nævnt tidligere har kommune D et tæt samarbejde med bibliotekerne om at lave sprogkufferter til alle familier i kommunen. Her samarbejder de også med tandplejen om at distribuere sprogkufferterne, og det samarbejde, de har, bidrager til, at der er en rød tråd mellem alt det, de tilbyder i kommunen. De arbejder også på at inkludere sundhedsplejen i arbejdet, samt at private pasningstilbud også har sprogkufferter til rådighed.

Flere kommuner nævner, at de i højere grad ønsker at inddrage andre kommunale fagligheder som fx sundhedsplejersken og børnetandlægen i arbejdet om at styrke sprogmiljøet i hjemmet.

3 Konklusion

Der bliver arbejdet med sprogmiljøer i hjemmet med anvendelsen af mange forskellige tilgange. I forhold til formålet med denne afdækning om at identificere indsatser, der arbejder med sprogmiljøet i hjemmet i samarbejde mellem dagtilbud og familie, er det ikke lykkedes at identificere indsatser, der gør det som et samlet hele. Derfor har vi i afdækningen identificeret forskellige indsatser, der på den ene eller anden vis arbejder med dele af enten målgruppen eller i samarbejde mellem dagtilbud og familie. Konklusionen bygger derfor på disse mere fragmenterede elementer. Dette kan fungere som inspiration, hvis nogen har et ønske om at arbejde med dette som et samlet hele fremadrettet. Konklusionen skal således udelukkende ses som inspiration og ikke som en vurdering af en eventuel virkning af en indsats på området.

Arbejdet med indsatser rettet mod sproglig udvikling varierer i fokus og intensitet kommunerne imellem, og i en stor del af kommunerne foregår arbejdet ikke med noget systematisk afsæt. Vores desk research giver et indblik i, at der er mange forskellige aktører, som arbejder med indsatser, hvor der er fokus på sprogmiljøer i hjemmet. Der er en stor forskellighed i, hvem der står for indsatser til at styrke sprogmiljøer i hjemmet. Overordnet er der seks kategorier af aktører, der initierer indsatserne. Det er fondsdrevne indsatser, kommunale indsatser, biblioteksindsatser, sociale/boligsociale indsatser, forskningsdrevne aktiviteter og frivillige indsatser. Afdækningen af litteraturen i forhold til sprogmiljøer i hjemmet bygger på inklusion af ni relevante reviews og rapporter.

I praksiskortlægningen undersøger vi, hvordan kommunerne i praksis arbejder med indsatser med fokus på sprogmiljøer i hjemmet. Vi finder, at ca. halvdelen af de adspurgte kommuner selv svarer, at de arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet. I disse kommuner er det meget forskelligt, hvem der har ansvaret for det systematiske arbejde med sprogmiljøer i hjemmet, og ofte er ansvaret delt mellem flere fagligheder. Omkring halvdelen af de adspurgte kommuner arbejder ikke systematisk med sprogmiljøer i hjemmet. Denne del af undersøgelsen har ikke haft til formål at afdække, hvorfor man *ikke* arbejder systematisk med sprogmiljøer i hjemmet, dette kunne være et fokuspunkt i en eventuel formativ undersøgelse af arbejde med sprogmiljøer i hjemmet.

På baggrund af praksisinterviews finder vi, at der er flere måder, hvor man ifølge informanterne kan styrke sprogmiljøer i hjemmet. De adspurgte kommuner har fx succes med at arbejde med, hvordan man bruger forældrene som en ressource, skabe en større tilgængelighed af materialer og en opkvalificering af personalet på området.

Vi kan ud fra et samlet billede af sprogmiljøer i hjemmet konkludere, at der er fællestræk i, hvordan der arbejdes med at styrke sprogmiljøer i hjemmet. De centrale praksiserfaringer, som de fremgår af hovedresultaterne, er handlingsorienterede forslag til et eventuelt videre arbejde på området.

Dokumentation

4 Metode og data

Dette bilag udgør metodebeskrivelserne af de forskellige elementer hver for sig.

Desk research

Eksisterende viden på området blev afdækket gennem desk research. Denne bestod af interview med relevante fagpersoner, søgninger i relevante databaser samt søgninger og snowballing på baggrund af relevante indsatser. Derudover blev en række danske biblioteker kontaktet, og relevant personale blev interviewet, ligesom relevante Facebookgrupper blev involveret i afdækningen.

Følgende Facebookgrupper var involveret i afdækningen:

- Pædagog
- Leg med læring i børnehøjde (0-6 år).

I Facebookgrupperne spurgte vi relevante fagprofessionelle bredt til kendskab til relevante indsatser inden for emneområdet.

Følgende fagpersoner blev interviewet:

- Tre fagpersoner fra VIA University College
- Fagperson fra Nationalt Videncenter for Læsning
- Fagperson fra Herning Centralbibliotek
- Fagperson fra Børn og Unge, Aarhus Kommune
- Fagperson fra Universitetet i Stavanger.

Desk research i forhold til denne rapport er udført via snowball-tilgang og andre åbne tilgange til litteraturafdækning. Der er således ikke nogen faste inklusions- eller eksklusionskriterier i forhold til den inkluderede viden. Fokus i litteratursøgningen har været følgende: Indsatser med fokus på forældresamarbejde med henblik på at styrke sprogmiljøet i hjemmet med fokus på familier, hvor forældrene har udfordringer. Samtidig blev indsatser til forældre uden sproglige udfordringer også inkluderet. Der blev søgt efter relevant litteratur i følgende databaser: ERIC, Idunn, NB-ECEC.

Derudover blev en række hjemmesiders projektbanker gennemgået:

- Nationalt Videncenter for Læsning
- Egmont Fonden
- TrygFondens Børneforskningscenter
- Socialpædagogerne
- Sprog- og Læsesporet
- Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder.

Spørgeskemaundersøgelse

VIVE har gennemført en survey blandt områdeledere og konsulenter i de danske kommuners dagtilbudsforvaltninger i april 2024. Surveyen blev distribueret ud til alle dagtilbudschefer med en forespørgsel om, at chefen videresendte surveyen til den medarbejder, der kender mest til styrkelse af sprogmiljøet i hjemmet. VIVE har på baggrund af en kombineret afsøgning af hjemmesider og telefonkontakt for hver kommune fremfundet den chef, der vil være mest relevant til at svare på spørgeskemaet. Det er ikke et ensartet ledelsesniveau på tværs af kommunerne, da det er forskelligt fra kommune til kommune, hvilken leder der vil kunne svare på skemaet. Surveyen blev sendt ud til 98 kommuner, hvoraf 54 kommuner har gennemført den. Spørgeskemaets funktion er i denne undersøgelse at give et umiddelbart billede af praksis, hvorfor der ikke er foretaget statistiske test af eventuelle skævheder i svar og ikke-svar.

Formålet var at indsamle én besvarelse fra hver kommune, som 1) giver os indblik i kommunens praksisser på området og 2) fungerede som rekruttering til de kvalitative interviews. For at give så bred viden som muligt var der inkorporeret åbne svarkategorier til næsten alle spørgsmål, således at respondenterne havde mulighed for at uddybe alle deres besvarelser.

I spørgeskemaet fremgik en række spørgsmål omhandlende kommunernes arbejde med styrkelsen af sprogmiljøet i hjemmet. De kommuner, der svarede, at de ikke arbejder systematisk med sprogmiljøet i hjemmet, skulle ikke svare på de resterende spørgsmål i spørgeskemaet og blev derfor sendt til det sidste fritekstspørgsmål. Dem, der svarede, at de arbejder systematisk med styrkelsen af sprogmiljøet i hjemmet, blev adspurgt om, hvem der står for arbejdet, hvilke indsatser de tilbyder dagtilbuddene og herefter, hvilke tilbud de er mest tilfredse med. Derefter var der nogle afklarende spørgsmål i forhold til de indsatser, de er mest tilfredse med, herunder om de bliver brugt af dagtilbuddene, og om de indeholder redskaber, der er rettet mod at understøtte forældre med læsevanskeligheder. Til sidst i surveyen var der et fritekstfelt, hvor alle respondenter kunne komme med gode råd, hvorefter

respondenterne kunne skrive sig op til at blive kontaktet med henblik på et uddybende interview.

Uddybende interview

Vi analyserede løbende besvarelserne af surveyet, mens de kom ind. På baggrund af vores overordnede analyser og resterende desk research kontaktede vi syv kommuner med henblik på et uddybende interview. Kommunerne blev udvalgt på baggrund af, at de i en eller anden form arbejdede systematisk med sprogmiljøet i hjemmet og således kunne give indsigter om dette arbejde. En af kommunerne ønskede ikke at deltage, og således blev seks kommuner interviewet via onlineinterviews. Interviewene varede mellem 45 og 60 minutter. Der blev på baggrund af de enkelte interview skrevet indholdsreferater med fokus på de områder, afdækningen har fokus på. Disse blev gennemgået samlet med fokus på særlige tilgange, der kunne være relevante som inspiration i forhold til denne undersøgelse. Det drejer sig således om både indsatser og tilgange, som de deltagende kommuner finder brugbare, og udfordringer, som kommunerne har med arbejdet med sprogmiljøer i hjemmene. Denne undersøgelse har udelukkende fokuseret på perspektivet fra kommunale forvaltninger.

Tabel 4.1 Informantpræsentation

Alias	Stilling	Region
Kommune A	Dagtilbudschef	Sjælland
Kommune B	Konsulent	Nordjylland
Kommune C	Områdeleder	Sjælland
Kommune D	Konsulent	Midtjylland
Kommune E	Faglig leder	Midtjylland
Kommune F	Konsulent	Nordjylland

I de uddybende interviews får vi viden om praksis fra medarbejdere i kommunerne, og vores analyse og resultaterne herfra omhandler derfor kun sprogmiljøer i hjemmet fra et kommuneperspektiv. Vi har ikke viden om, hvad pædagoger, forældre og børne har af erfaringer med oplevelser ved indsatser om sprogmiljøer i hjemmet. Ligeledes er der et tidsmæssigt forbehold, da både data fra spørgeskema og interviews er fra foråret 2024. Det betyder, at praksis for sprogmiljøer i hjemmet kan have ændret sig siden dataindsamlingen.

Litteratur

Aftale om Ordblindepakke IV (2022). *Aftale mellem regeringen (Socialdemokratiet) og Venstre, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Danmarksdemokraterne, Dansk Folkeparti, Nye Borgerlige, Liberal Alliance, Alternativet, Frie Grønne og Moderaterne om Ordblindepakke IV*. Børne- og Undervisningsministeriet.

Andersen, S.C. (2017). *READ – Dagtilbud*. Trygfondens Børneforskningscenter. Lokaliseret 22-08-2025: https://childresearch.au.dk/dagtilbud/sprog/read-dagtilbud

Andersen, S.C. & Jakobsen, M. (2011). *Sprogkuffert til børn med dansk som andetsprog*. Trygfondens Børneforskningscenter. Lokaliseret 22-08-2025: https://childresearch.au.dk/dagtilbud/sprog/sprogkuffert-til-boern-med-dansk-som-andetsprog

Bleses, D., Højen, A. & Vind, B.D. (2021). *Langtidseffekten af SPELL og Fart på sproget: Sammenhæng mellem tidlig sprogindsats og læsekompetencer i 2. klasse. Brief om langtidseffekten af SPELL og Fart på sproget på læsekompetencer i 2. klasse*. Trygfondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.

Bleses, D., Højen, A., Jensen, P., Dybdal, L. & Andersen, T.L. (2017). *Metaanalyse af pædagogiske indsatser til at styrke det sproglige læringsmiljø for 0-5-årige børn.* Trygfondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.

Bleses, D., Moos, M. & Boisen, L.A. (2020). *Hovedresultater fra forskningsprojektet VLS+*. Trygfondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.

Bleses, D., Vind, B.D., & Jensen, A.J. (2024). *Effekter af LæseLeg i vuggestuen og dagplejen*. TrygFondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.

Bleses, D. & Vind, B.D. (2019). *Sprogstart – Bibliotekernes sprogindsats for børnehavebørn: Notat med effektresultater*. TrygFondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.

Christensen, V.T., Beuchert, L. & Rasmussen, D. (2023). *PISA 2022*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Christensen, V.T. (Red.), Beuchert, L., Christensen, V.T., Bremholm, J., Bundsgaard, J., Vikelgaard Liebst, L., Lindenskov, L., Carlsen Bach, C., Jankvist, U.T., Sørensen, H., Dohn, N.B., Klingsbjerg-Besrechel, M. (2019). *PISA 2018*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Dyssegaard, C.B. & Egelund, N. (2016). *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos socialt udsatte børn og unge i dagtilbud og skole.* Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Fielding-Barnsley, R. & Purdie, N. (2003). Early intervention in the home for children at risk of reading failure. *Support for Learning*, 18(2). 77-82.

Hamilton, L.G., Hayiou-Thomas, M.E. & Snowling, M.J. (2021). Shared storybook reading with children at family risk of dyslexia. *Journal of Research in Reading, 44*(4), 859-881.

Højen, A. & Bleses, D. (2023). Relative heritage language and majority language use before school start explains variance in 2nd grade majority language but not reading skills. *Frontiers in Psychology*, *14*, 1-13.

Københavns Professionshøjskole & Rambøll Management Consulting (2022). *Inspiration til forældre om forebyggelse af læsevanskeligheder, herunder ordblindhed. Vidensnotat 2022*. Børne- og Undervisningsministeriet.

Lindeberg, N.H., Flarup, L.H., Strandby, M.W. & Larsen, K.S. (2018). *Målrettede sociale indsatser i dagtilbud: Kortlægning af litteratur og forskning samt kommunale erfaringer med praksis for samarbejde.* VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Norheim, H. & Moser, T. (2020). Barriers and facilitators for partnerships between parents with immigrant backgrounds and professionals in ECEC: A review based on empirical research. *European Early Childhood Education Research Journal*, *28*(6), 789-805.

Olesen, S.S., Markussen-Brown, J. & Clausen, M. (2024). *20-ugers indsats styrker fonologisk opmærksomhed hos kommende skolebørn i øget risiko for at udvikle ordblindhed i skolen*. Sprogklar.

Regtvoort, A.G.F.M. & van der Leij, A. (2007). Early intervention with children of dyslexic parents: Effects of computer-based reading instruction at home on literacy acquisition. *Learning and Individual Differences*, 17(1), 35-53.

Riis, M.P. & Therkelsen, H. (2015). *Leg med sproglyde: Rapport vedrørende projekt med systematisk indsats med fonologisk opmærksomhed i daginstitutionerne*. Fredericia Kommune.

ROCKWOOL Fondens Interventionsenhed & Co-Intent (2023). *Evaluering af TipsBy-Text. RFI Indsigt. Indsigt- & læringspapir, januar 2023*. ROCKWOOL Fonden.

Seismonaut (2023). *Evaluering af ORD. Et sprogstimulerings- og bevægelseskoncept målrettet flersprogede familier med børn i alderen 4-12 måneder.* Seismonaut.

Socialt Udviklingscenter SUS (2015). *Nye veje til forældresamarbejde og integration: Et inspirationskatalog om forældreinddragelse og forældresamarbejde i daginstitutioner, hvor mange børn har forskellige sprog- og kulturbaggrunde*. Socialt Udviklingscenter SUS.

Socialt Udviklingscenter SUS (2021). *Sprog og læselyst hos små børn: Kortlægning af danske initiativer, udfordringer og uudnyttede potentialer*. Socialt Udviklingscenter SUS.

Tveitereid, K. (2018). Inkludering i barnehagens fellesskap: Samarbeid mellom minoritetsfamilien og barnehagens personale: En systematisk litteraturgjennomgang 2012–2017. *Paideia*, (16), 33-45.

van Bergen, E., de Jong, P.F., Maassen, B. & van der Leij, A. (2014). The effect of parents' literacy skills and children's preliteracy skills on the risk of dyslexia. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(7), 1187-1200.

Bilag 1 Spørgeskema udsendt i forbindelse med afdækningen

Velkommen til undersøgelsen

Tusind tak, fordi du vil deltage i praksiskortlægningen af lovende indsatser til udvikling af sprogmiljøet i hjemmet hos familier med børn i dagtilbud.

Formålet med denne kortlægning er at få et overblik over, hvilke relevante sprogindsatser og -redskaber kommunerne råder over, samt at undersøge, hvilke indsatser der er særligt gode til at styrke forældresamarbejdet i dagtilbud omkring sprogmiljøet i hjemmet. Særligt lovende indsatser/redskaber kan blive udvalgt til pilotafprøvning og videreudvikling i en større national skala.

Først har vi brug for lidt oplysninger om dig

Hvad er din stillingsbetegnelse? * (* = spørgsmålet skal besvares)

De følgende spørgsmål handler om, hvordan I arbejder med sprogmiljøer og sprogindsatser på dagtilbudsområdet.

Arbejder din kommune systematisk* med at styrke sprogmiljøet i hjemmet for børn i dagtilbud?

*Med systematisk arbejde menes der, at styrkelse af sprogmiljøer i hjemmet er en integreret del af enten jeres strategi, handleplaner eller lignende. *

○ Ja

○ Nej

○ Ved ikke

Uddyb venligst, hvordan I arbejder systematisk med sprogindsatser og/eller sprogmiljøer i hjemmet:

Hvem er ansvarlig for kommunens indsats for at styrke sprogmiljøet i hjemmet for børn i dagtilbud? *

○ Områdechef

○ Konsulenter i kommunen

○ Specialpædagoger på tværs af enkelte dagtilbud

○ Daginstitutionsledere

○ Pædagoger i de enkelte dagtilbud

○ Vi arbejder ikke med at styrke sprogmiljøet i hjemmet

○ Andre

Understøtter I de enkelte dagtilbud i arbejdet med at opspore familier med et udfordret sprogmiljø? *

○ Ja

○ Nej

○ Ved ikke

Uddyb venligst, hvordan I understøtter de enkelte dagtilbud med at opspore familier med et udfordret sprogmiljø:

De næste par spørgsmål handler om, hvilke konkrete indsatser eller redskaber din kommune råder over.

Det centrale er, at indsatserne/redskaberne kan anvendes i arbejdet med at udvikle det sproglige miljø i hjemmet for børn på dagtilbudsområdet.

Hvilke indsatser/redskaber råder I over i forhold til arbejdet med styrkelse af sprogmiljøet i hjemmet for børn på dagtilbudsområdet? *

Hvilken indsats eller hvilket redskab er I mest tilfredse med i forhold til at styrke sprogmiljøet i hjemmet for børn på dagtilbudsområdet? *

Er indsatsen målrettet familier med behov for særlig støtte? *

○ Nej, den er målrettet alle familier, der er tilknyttet kommunens daginstitutioner

○ Ved ikke

○ Ja, angiv hvilke familietyper: _____

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn i forhold til indsatsen/redskabet I er mest tilfredse med: *

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Dagtilbuddene i min kommune kender til og gør ofte brug af indsatsen/redskabet	○	○	○	○	○	○
Dagtilbuddene i min kommune er tilfredse med indsatsen/redskabet	○	○	○	○	○	○
Indsatsen/redskabet understøtter forældresamarbejdet i dagtilbuddene	○	○	○	○	○	○
Indsatsen/redskabet understøtter styrkelsen af det sproglige miljø i barnets hjem	○	○	○	○	○	○

Indeholder indsatsen/redskabet konkrete redskaber til forældre, der har læsevanskeligheder? *

○ Ja

○ Nej

○ Ved ikke

På baggrund af undersøgelsen udvælges en eller flere indsatser/redskaber til videreudvikling og pilotafprøvning i en række kommuner.

Indsatsen/redskabet vil tage udgangspunkt i det almindelige forældresamarbejde i dagtilbuddene, herunder særligt samarbejdet omkring at understøtte børns kommunikative og sproglige udvikling.

Hvad er ifølge dig vigtigt at være opmærksom på i udviklingen af en sådan indsats?

VIVE foretager også en kvalitativ, uddybende kortlægning af indsatser og redskaber på området, så hvis du eller dine kollegaer har særlige erfaringer på området, vil vi meget gerne høre mere fra jer.

Derfor foretager vi interviews med relevante kommuner. Interviewet tager ca. 30 minutter og kan foregå fysisk, telefonisk eller online.

Må vi kontakte dig med henblik på et interview?

Hvis ja, angiv da dit navn samt e-mailadresse og telefonnummer nedenfor:

Navn	
E-mailadresse	
Telefonnummer	